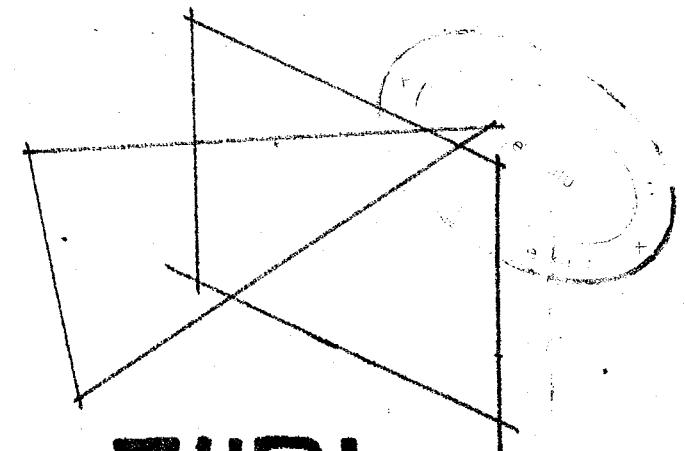
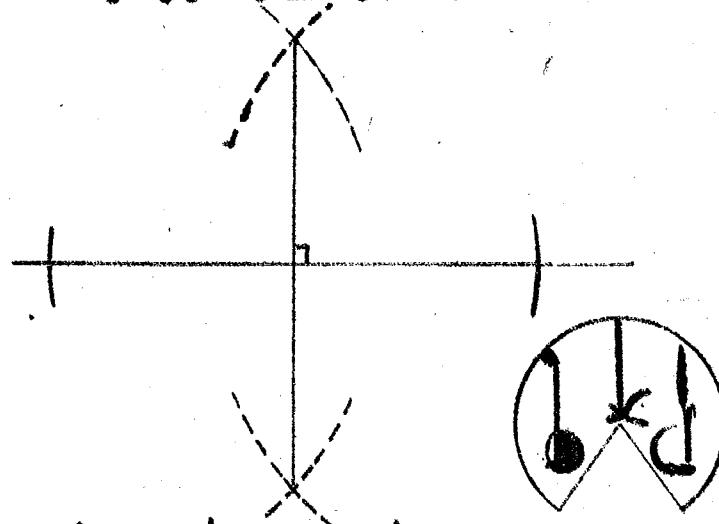

GJ

A.T. Dunbuya

TIIRI
KALAN

bènba kan dungew

A.T.DUNBUYA

TIIRI KALAN

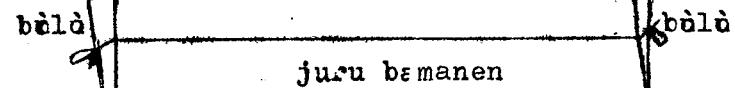
1979

BENBA KAN DUNGEW

CIW KE COGO FORO KONO

Foro ci cogo:

An bè juru jan dà sama bòlù fla cè. An mana tiiri min kè o juru bamanen fè, o tiiri bè tlen.

Koorilan

An bè juru dà ta k= bòlù kelen siri a kun kelen na, ka bòlù-wèrè siri a kun dà la. Bòlù fòlò bè turu, dà in bè kè ka koori tiiri juru bamanen. Koori kun kurun fana bè tiiri n'a ye.

Koori tiiri cogo:

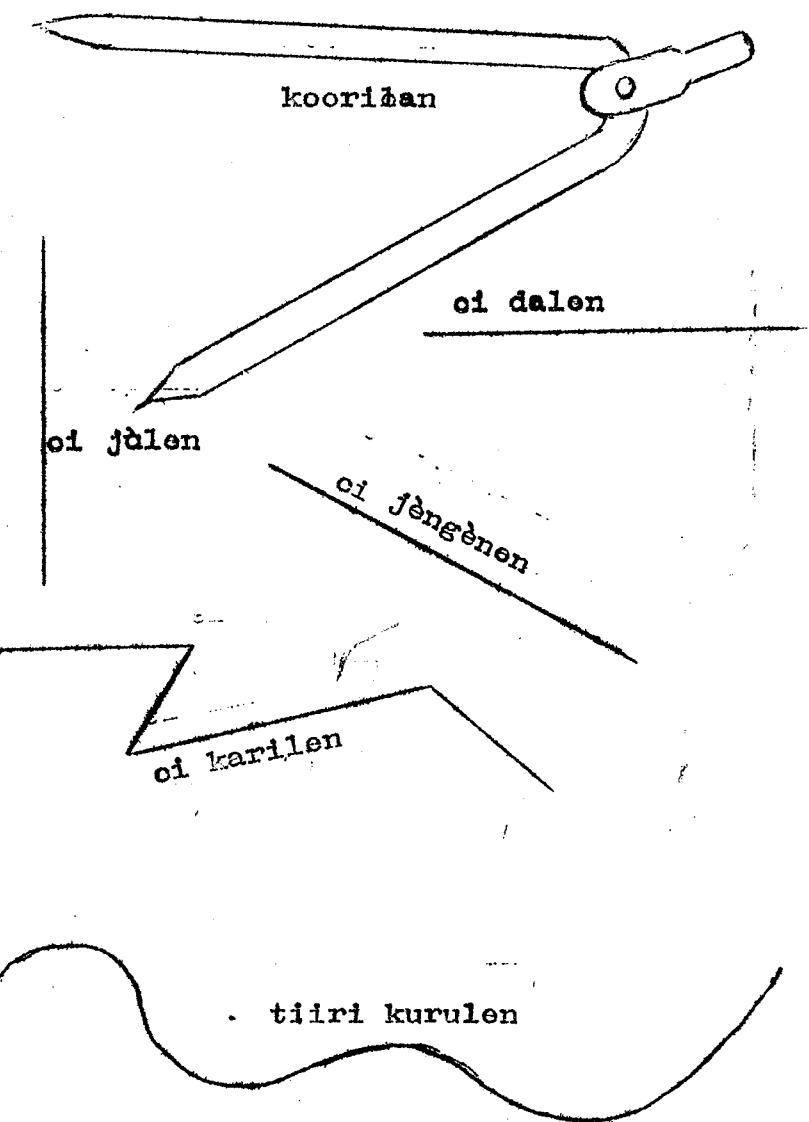
N'an b'a fè ka bugu jà, an bè fòlù ka koori de tiiri. O bè tiiri ni koorilan ye, min juru janya ye koori kònù tla ye. (5Bugu kònù tla ye koori kònù tla ye)

Bòlù fòlù mana turu, an bè juru sama; an mumu-munutù bè koori tiiri ni bòlù flanan ye.

Koori kun kurun fana bè tiiri ten, nk'a koori tè da fa.

Koorilan min bè koori kè sèbèn kan o flè nim ye:

(2)

3

(ci tigèlenw)

ci bènnernw

ci bénbaliv

ci caldlenw

koori ye

nin ye

nin y'a kùnd ye

kund tie

nin ye koori
kum kurun ye

(4)

SELEKEN

Kogo fla bèn yàru so kànù, o ye seleke ye.
Kèrè fla bèn yàrù foro kànù, o ye foro seleke
ye. Ci fla bèn yàrù fana tògù le seleke.
Ci bennew bè seleke naani bange

4° 1°
 3° 2°

Seleke jùlen

Nin ye seleke jùlen
taama shyèn ye.

Seleke jùlen in bë/ se ka kè so dà seleke ye
wali. foro dà seleke.

Selekenin

Selekenin ka dàgù ni seleke jùlen ye.
A seleke kum ka misèn, a kèrèw mabùlen
tè nyìgùn na.

Selekeba

Selekeba ka bon ni seleke jùlen ye.
A kèrèw waalen don, k'u mabù nyìgùn na.

(5)

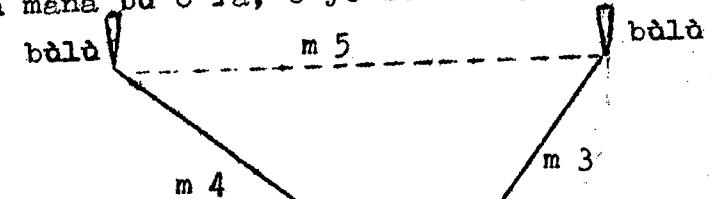
SELEKEW CI COGO FORO KONO

Seleke jùlen ci cogo :

An bè koorilan dà ta nin juru janya ye mètèrè
7 ye. An bè bòlùw turu k'u furancè kè mètèrè
5 ye?

An bè mètèrè 3 suma juru in na ka taama shyèn
dà kè yen; .

An mana juru in sama taama shyèn in yàrà la,
séleke min mana bù o la, o ye seleke jùlen ye.

Seleke jùlen ci cogo wèrè :

An bè koori dà n'a kòñà ci, ka tomi dà ta koori
in kan. O tomi de bè ma kè seleke kun ye. An bè
ci dà kè tomi ni kòñà kun kelen cè, ka ci wèrè
kè tomi ni kòñà kun dà cè. Seleke min kun bè
bèn tomi ma, o ye seleke jùlen ye.

(Seleke jùlen bè ci sèbèn kan ni
seleke jùlan ye.)

nin ye koori ya

(6)

koori kànd

tomi

Seleke jùlen

Selekeba ni selekenin ci cogo:

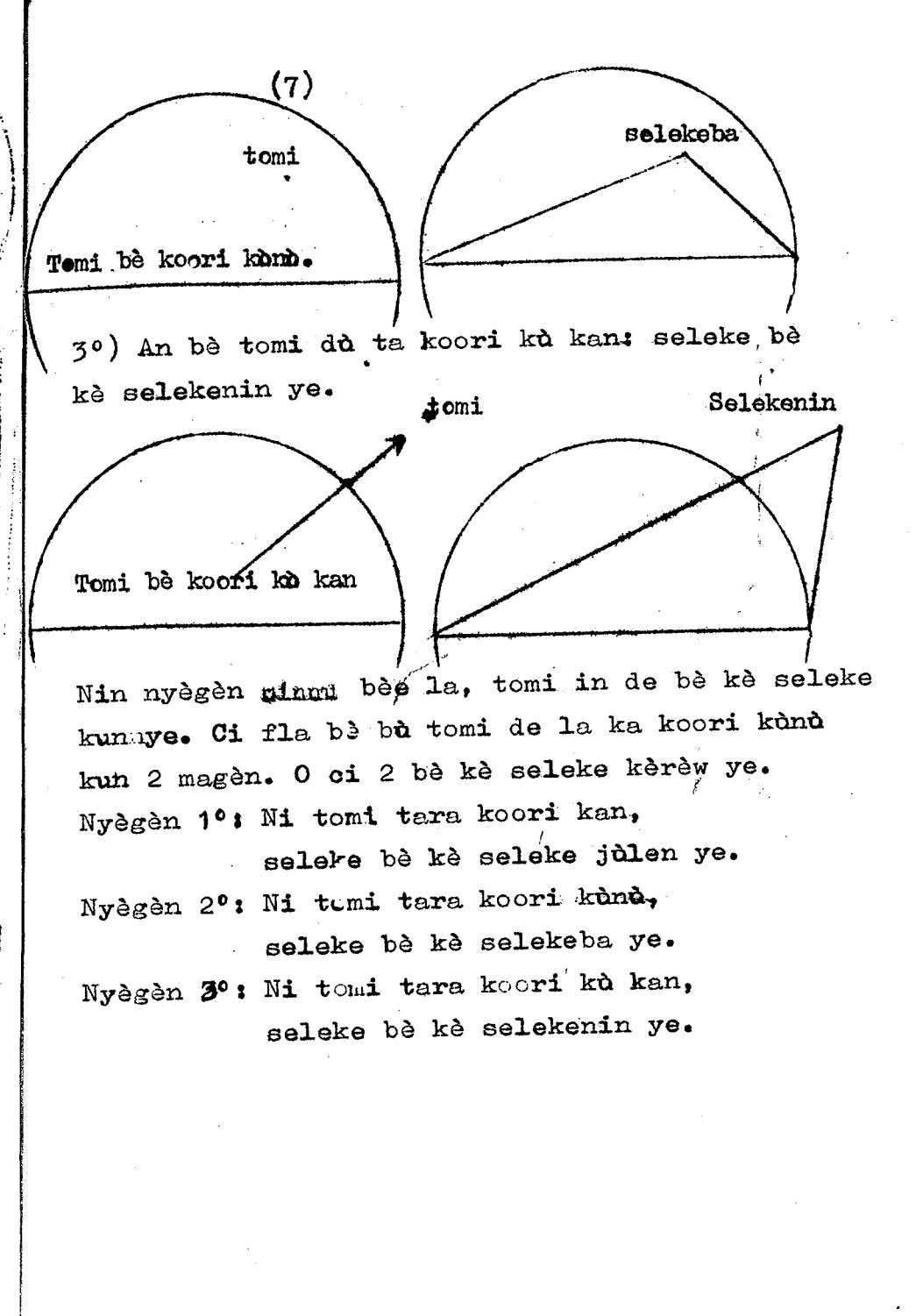
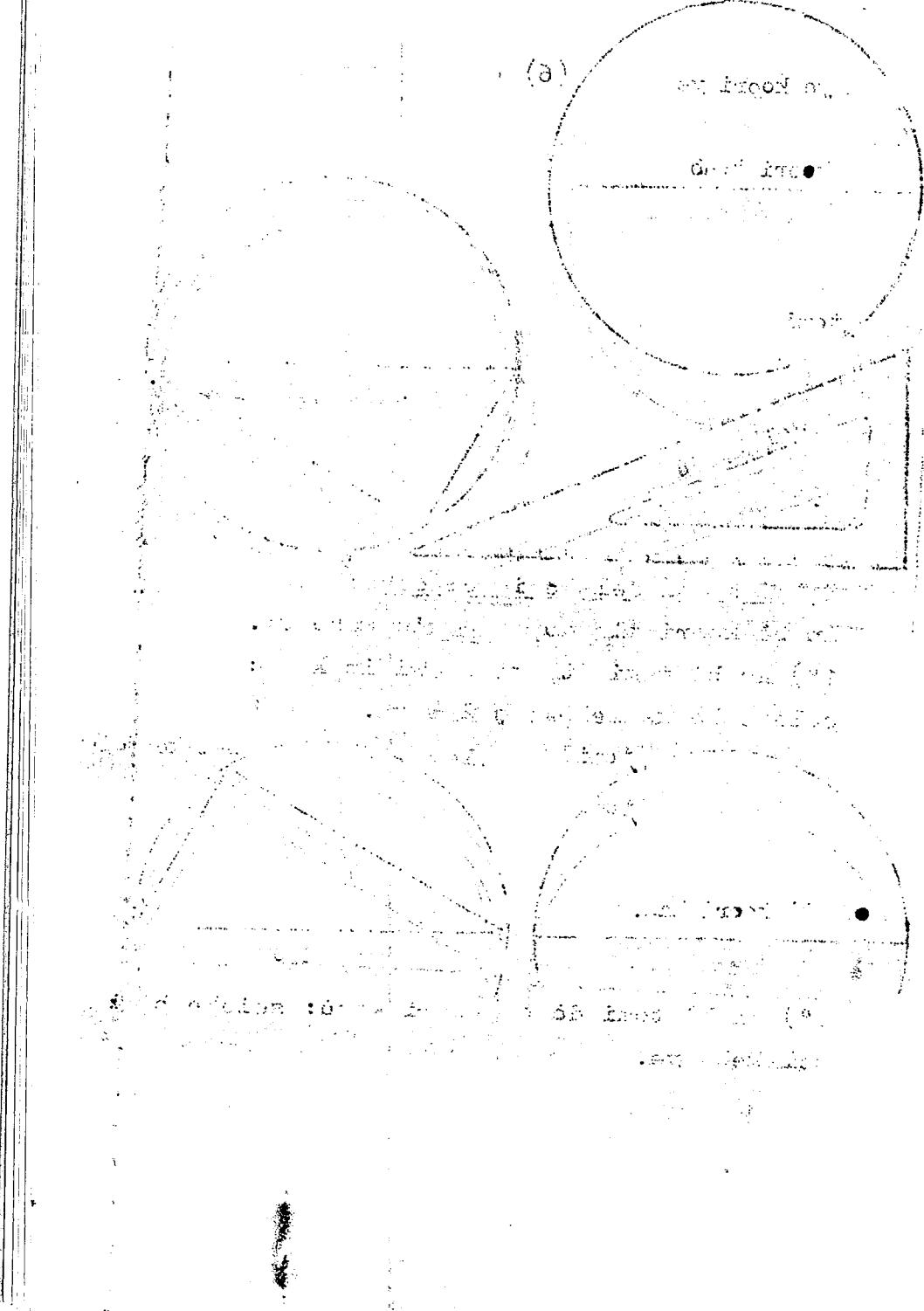
An bë koori tla dà k'o kànd ci.

1º) An bë tomi dà ta koori in kan :
seleke bë kè seleke jùlen ye.

Tomi bë koori kan.

2º) An bë tomi dà ta koori kànd: seleke bë kè
selekeba ye.

seleke jùlen

3º) An bë tomi dà ta koori kù kan: seleke, bë
kè selekenin ye.

Nin nyègèn ~~minni~~ bës la, tomi in de bë kè seleke
kunye. Ci fla bë bù tomi de la ka koori kùnà
kun 2 magèn. O ci 2 bë kè seleke kérèw ye.

Nyègèn 1º: Ni tomi tara koori kan,
seleke bë kè seleke jùlen ye.

Nyègèn 2º: Ni tomi tara koori kùnà,
seleke bë kè selekeba ye.

Nyègèn 3º: Ni tomi tara koori kù kan,
seleke bë kè selekenin ye.

(8)

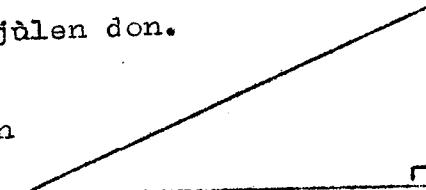
KERE SABAW :

U kérèw ye saba ye,
U selekew ye saba ye.

A bë fù o nyègènw ma ko kérè sabaw

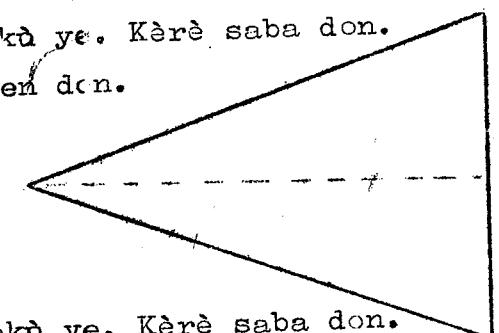
Saba kelen jùlen:

Nin ye Tènèn ka nakù ye. Kérè saba don.
A seleke kelen jùlen don.
A bë fù o ma ko
Saba kelen jùlen

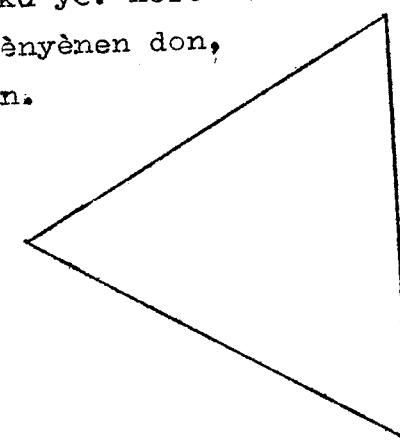
Saba fla kènyè:

Nin ye Fili ka nakù ye. Kérè saba don.
A kérè fla kènyènen don.
A bë fù o ma ko
Saba fla kènyè

Saba kènyè :

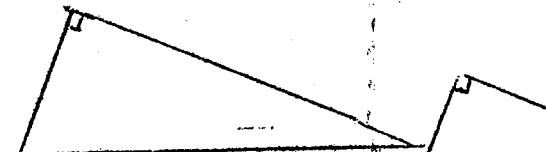
Nin ye Dugù ka nakù ye. Kérè saba don.
A kérè saba bëe kènyènen don,
u bëe janya ka kan.
A bë fù o ma ko
Saba kènyè

KELÉ SABAW CÌ COGO

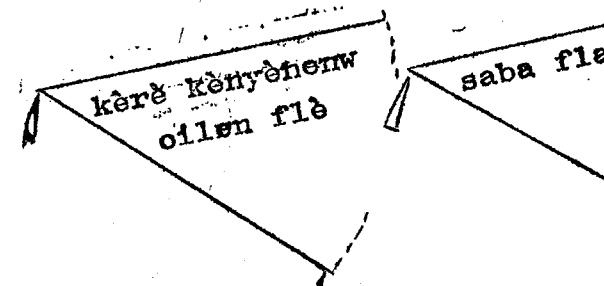
Saba kelen jùlen bè ci cogo di?

An ka Tènèn ka nakù ci. Saba kelen Seleke jùlen ci cogo jiral'an na; k'ò ci. O kù an bè nakù kérè saba

Saba fla kènyè bè ci cogo di?

An ka fili ka nakù ci. Saba fla k an bè fùlù ka kérè kènyènenw de o koorilan ye. O kù an bè kérè saba

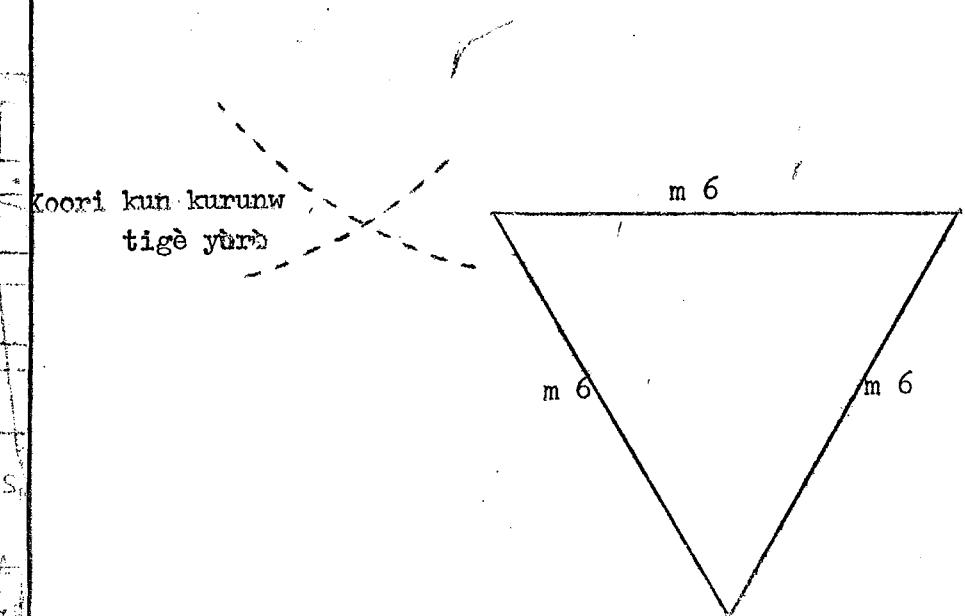
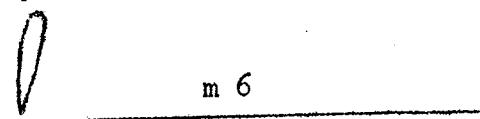
Saba kènyè bè ci cogo di ?

An ka Dugù ka nakù wi. Saba kèny kelen-kelen bée ye mètrè 6 ye. A ci(m6) ni koorilan ye,a juru bam

(10)

bàlà turu o kérè kur kelen na ka koori kun kurun dà ci. Ka segin k'a turu kun dà la ka koori kun kurun dà wèrè ci.

Koori kun kurun zinnu bè nyàngàn tigè tomi min na, o ye seleke kun sabanan ye. An dan ye ye ka ci fla kè o tomi ni kérè fàlà kun fla cè.

KERE NAANIN

U kérèw ye naani ye.
U selekew ye naani ye.

A bë fù u ma ko kérè naaniw.

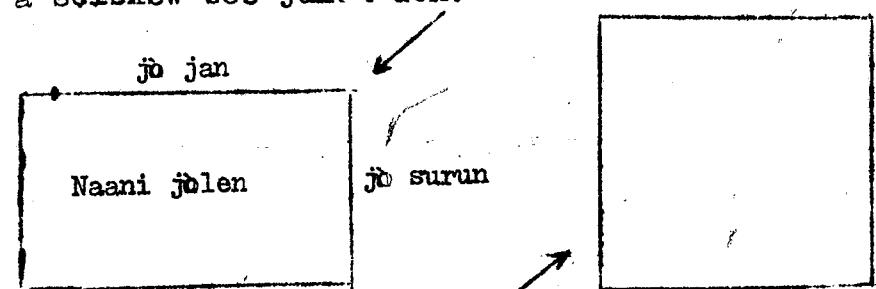
Nin ye Sori ka foro ye. A kérèw kényènen don fla-fla. Kérè fla minnu ka jan olu tágù ko jù janw. Kérè fla minnu ka surun olu tágù ko jù surunw.

Sori ka foro in selekew jùlen don.

An b'a fù ko foro in ye naani jùlen ye.

Naani jùlen kérèw kényènen don fla-fla.

a selekew bëe jùlen don.

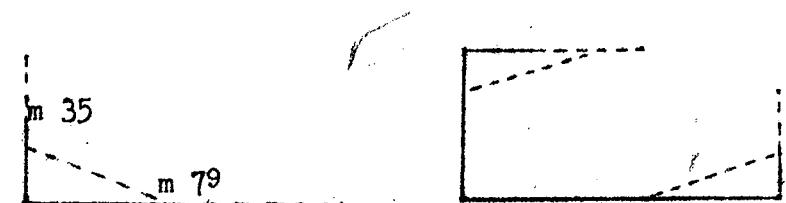
Nin yo Sanba ka foro ye. A kérè naani bëe kényènen don. A seleke naani bëe jùlen don.
An b'a fù ko foro in ye naani kényè jùlen ye.
Naani kényè jùlen kérèw bëe kényènen don.
a selekew bëe jùlen don.

(12)

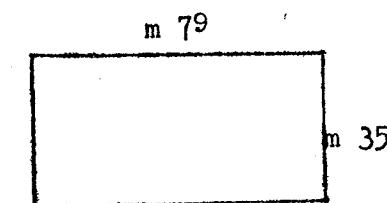
kèrè naani gwansan

KERE NAANIW CI COGO

Naani jùlen: Sori ka foro lamini ci cogo
(A kèrèw ye mètèrè 79 ani mètèrè 35 ye)
An bè fàlù ka seleke jùlen kelen ci. An b'a
kèrè flaw janya, ka kelen kè m 79 ye (o ye
jù jan. ye), ka kèrè dù in kè m 35 ye
(o ye jù surun ye)

An bè tla ka seleke jùlen dù ci kun kelen
na, ka dù wèrè ci kun dà la :

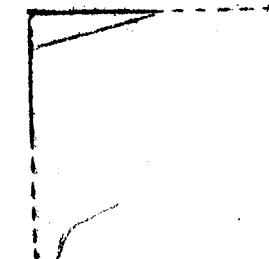

An bè kèrè minni janya fo u ka nyùgàn bèn.

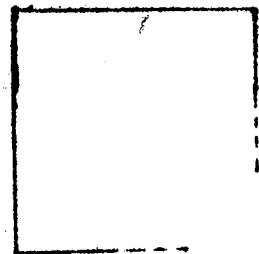
(13)

naani
kènyè
jùlen

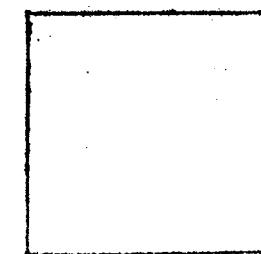
Naani kènyè jùlen: Sanba ka foro lamini ci cogo (A kérèw ye mètèrè 31 ye). An bë seleke jùlen ci, k'a kérè flaw janya k'u kè m 31 ye

O kù an bë seleke jùlen kelen ci kun kelen na, ka kelen wèrè ci kun dù in na

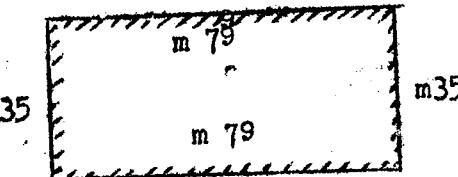
An bë kérè ~~minyx~~ janya f'u ka nyagùn bén.

FORO LAMINI JATE COGO

NAANI JOLEN LAMINI JATE COGO

Nin ye Sori ka malo foro ye. Naani jùlen don.
 A jù jan ye m 79 ye, jù surun ye m 35 ye. Sori
 b'a fè ka sinsan kè k'a ka foro in lamini.
 Sinsan in janya bè bèn mètèrè joli ma ?

Sinsan in janya bè bèn foro lamini janya de ma :
 o ye m 79 + m35 + m79 + m35, o bè bèn m228 ma.

Sinsan janya ye mètèrè 228 ye

A jate cogo wèrè flè nin ye :

Foro lamini ye jù jan 2 ani jù surun 2 ye

m35 An ka fòlù ka lamini tla jate/:
 o ye jù jan 1 ani jù surun 1 ye.
 O ye m 79 + m35 = m 114

Foro lamini tla ye mètèrè 114 ye.
 Lamini tla jatelen kù, an bè se^klamini yèrè
 jate : O ye lamini tla sigi yàràma 2 ye :
 $m 114 \times 2 = m 228$.

Foro lamini ye metèrè 228 ye.

Sinsan janya ye m 228 ye.

An k'a to an hakili la ko lamini
jate cogo ye fla ye.

Fòlù:

Naani jùlen lamini =

Jù jan + jù surun + jù jan + jù surun.

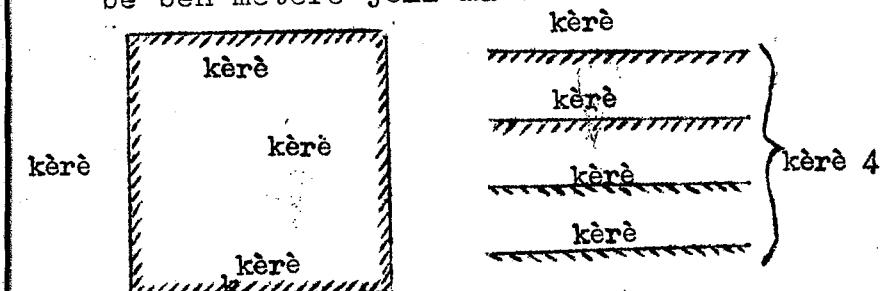
Flanan:

Naani jùlen lamini = lamini tla x 2

(Lamini tla = jù jan + jù surun)

NAANI KENYE JOLEN LAMINI JATE COGO

Nin ye Sanba ka malo foro ye. Naani kènyè jùlen don. A kèrè kelen kelen bëe ye m 31 ye. Sanba b'a fè ka sinsan kè k'a ka foro lamini. Sinsan in janya bë bèn mètèrè joli ma ?

Sinsan janya bë bèn foro lamini janya

de ma :

$$0 \text{ ye m } 31 + \text{ m } 31 + \text{ m } 31 + \text{ m } 31 = \text{ m } 124$$

Sinsan janya bë bèn mètèrè 124 ma

A jate cogo wèrè flè nin ye :

Foro in lamini ye mètèrè 31 sigi
yùrùma 4 de ye, bawo kérè 4 bée²
janya ka kan.

$m^{31} \times 4 = m\ 124$. Foro lamini janya
ye mètèrè 124. Sinsan janya ye
m 124 ye.

An k'a to an hakili la ko :

Naani kènyè jùlen lamini =
kérè + kérè + kérè + kérè.

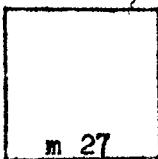
wali: Naani kènyè jùlen lamini =
kérè X 4.

FORO LAMINI JATE NYINI

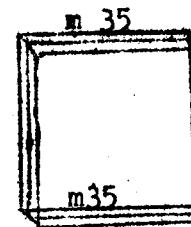
NAANI KENYE JOLEN

Hammadi ka wèrè ye naani kènyè
jùlen ye. Kérè janya ye m 27 ye.

A' y'a lamini janya jate.

m 27

m 35

Mamuru ka nkùyà foro kérè
kelen kelen bée ye m 35 ye.
A' y'a lamini janya jate.
Mamuru ye foro in lamini ni
nègè juru ye (nègè juru sira
3).
A' ye nègè juru janya jate.

Sori ka nakà fana ye naanì kenyè
jàlen ye. A kèrè ye m 42 ye. A ye
nègè juru sira 4 kè k'a lamini.
Nègè juru mètrè kelen sùngù ye
dàràmè 6 ye

- A' ye nakà in lamini janya jate;
- ka nègè juru janya jate ;
- ka nègè juru sùngù jate.

m 42

m 42

m 42

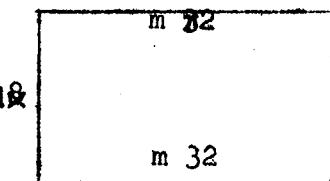
An bè nin jate minè kè cogo di ?

<u>Nyè nyini</u>	<u>!Sàràlen!</u>	<u>Jate sigiw</u>
Bakà lamini janya :
Nègè juru janya:	Jatew bè sigi yan
Nègè juru sùngù:	
Jaabiw:	
Lamini janya ye		
Nègè juru janya ye.....		
Nègè juru sùngù ye.....		

NAANI JOLEN

Madu ka du ye naani jùlen ye. Jà jan ye m 32, jà surun ye m 18 ye. A' ye lamini tla jate, ka lamini jate. Maadu ye mètrè 2 bila k'o kè da ye. A' ye du kogo janya jate.

Nin ye Maadu ka du ye :

Ngolo y'a ka du lamini ni sinsan ye.

Naani jàlen don. A jà-jan ye m 23 ye, a jà surun ye m 12 ye. Da ye m 3 ye.

Sinsan mètrè 1 sàngà ye d 45 ye.

- A' ye lamini tla jate
- ka lamini yèrè jate
- ka sinsan janya jate
- ka sinsan sàngà jate.

Nin ye Ngolo ka du nyègèn ye :

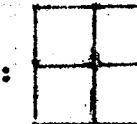
FORO KENE HAKE JATE COGO

Nin yo kònò dà ye, a kèrè 4 bèe jany. ye nìtrè kelen-kelen (m1)

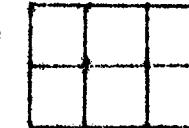
A bù fù ko nin kònè hakè ye mètrè kònè kelen ye; (o bè sèbè (m² 1)

(19)

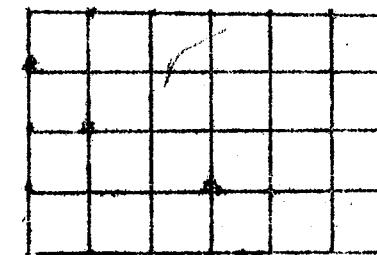
Nin kènè nyàgàn 2 bè bèn kènè min
ma, o kènè hakè ye m^2 fila ye
(m^2 2) Nin kènè nyàgàn 3 bè bèn
kènè min ma, o kènè hakè ye m^2 saba
ye (m^2 3) METRE KENE = M^2 . Mètrè
kènè = m^2
Nin ye m^2 4 ye:

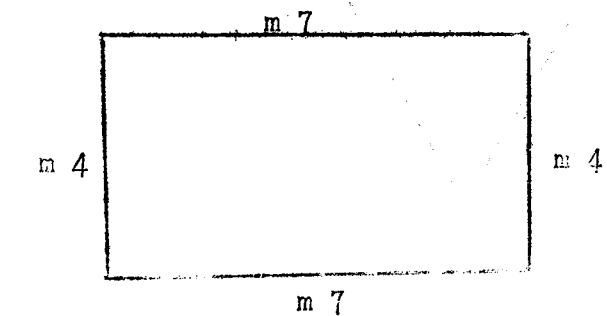
Nin ye m^2 6 ye

Nin kènè hakè ye mètrè kènè 24 ye
(m^2 24)

NAANI JOLEN KENE HAKE JATE COCO
An ka nin kènè tigè-tigè a jù jan
fè, mètrè-mètrè.

20

Nin ye kènè in tigè-tigèlen ye k'a kun kurunw
bù nyùgùn na;

Nin y'a kun kurunw bùlen ye nyùgùn na.
Kun kurun 4 don. (Jà surun tun ye m 4 yé).

✓

1	
2	/
3	
4	

Kun kurun kelen-kelen bèe ye m^2 7 ye

1	2	3	4	5	6	7	$= m^2$ 7
---	---	---	---	---	---	---	-----------

(21)

Kun kurun kelen ye m^2 7 ye,
kun kurun 4 bē bèn m^2 7 sigi
yàràma 4.

Nin bē lajèlen bē bèn : m^2
 m^2 7 X 4 = m^2 28.

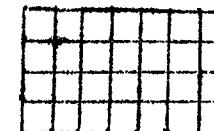
1	1	2	3	4	5	7	7
2							
3							
4							

Nin kènè
hakè ye m^2 28 ye.

Nin ye Sori ka nakù kènè ye.
Naani jàlen don. A jù jan ye
m 7 ye, a jù surun ye m 4 ye.

An ka kènè in ci mètrè-mètrè.

Nin ye nakù kènè cilen ye. Kènènin ,
minnu b'a kùnù, olu kelen-kelen bëe
ye mètrè kènè 1 ye. An ka nakù in
kènè jate : kènènin joli b'a kùnù ?
(mètrè kènè joli b'a kùnù ?)

A jù jan kan, mètrè kènè
7 bë yen, a jù surun kan,
mètrè kènè 4 bë yen. Nakù
in kènè hakè ye : mètrè
kènè 7 sigi yùrùma 4.
 $m^2 7 \times 4 = m^2 28$

Sori ka nakù kènè bëenna m^2 28 ma.
O jañera cogo di ?
Jù jan ye m 6 ye, jù surun ye m 4 ye:
an ye jù jan ni jù surun de sigi yùrùma.

Naani jàlen kènè hakè = jù jan X jù surun.

(23)

NAANI KENYE JOLEN KENE HAKE
JATE COGO

An ka nin kènè
hakè jate.

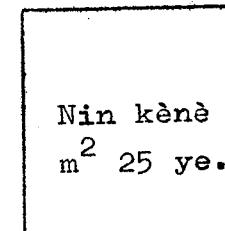
Nin ye kènè in tigè-tigèlen ye
mètrè-mètrè,

m 1
m1
m1
m1
m1

Nin y'a kun kurun 5 bùken ye
nyògò na.
Kun kurun kelen-kelen bée ye
 m^2 5 ye.

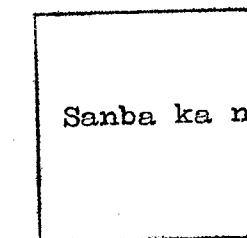
1	
2	
3	
4	
5	

Ni kun kurun kelen ye m^2 5 ye,
 kun kurun 5 bè bèn o sigi yàràma
 5 de ma. Kun kurun 5 = m^2 5
 $5 \times 5 = m^2 25.$

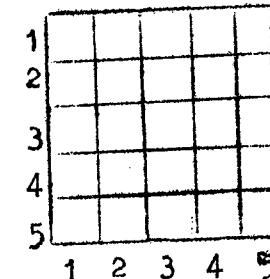

Nin kènè hakè ye
 m^2 25 ye.

SAMBA KA NAKO KENE HAKE JATE COGO
 Nin ye Sanba ka nakù kènè ye.
 Naani kènyè jòlen don. A kèrè
 kelen-kelen bée ye m 5 ye.
 An ka nakù in kènè hakè jate.
 O bè kè cogo di ?

An ka kènè in ci mètré-mètré.

(25)

Nin ye hakà in kènè cilen ye.

Kènènin minnu b'a kònà, o kelen-kelen bée ye mètrè kènè kelen ye (m^2 1).

Kènènin joli bè nakà in kònà ?

(mètrè kènè joli b'a kònà)?

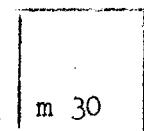
kèrè kelen-kelen bée kan, mètrè kènè 5 bè yen. Sanba ka nakà kènè ye mètrè kènè 5 sigi yàràma 5
 m^2 5 X 5 = m^2 25.

Samba ka nakà kènè hakè bènna m^2 25 ma. O jatera cogo di ?

Nakà kèrè kelen-kelen bée janya ye m^2 5 ye. An ye nakà kèrè mètrè hakè de sigi yàràma. Naani kènyè jùlen kènè hakè = kèrè X kèrè.

F O R O K E N E H A K E J A T E N Y I N I W
N A A N I K E N Y E J O L E N

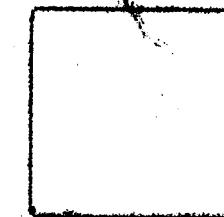
Nin ye du dù ye, a kèrè ye m^2 30 ye. A' y'a kènè hakè jate. A mètrè kènè kelen sòngà kéra d25 ye. A' ye du in sòngà jate.

Yugo ye du min san, o kèrè ye m^2 27 ye. A mètrè kènè kelen san da kéra d26 ye. A' ye du in kènè hakè jate, k'a san da jate. Yugo tlala ka dàràmè 18,900 musaka du in jàli la. A' ye du in sùràda vari hakè jate

A' bè se jate nyini kè oogo di?

Jate nyini:

<u>Nyè nyini</u>	<u>Sàrùlen</u>	<u>Jate sìgi</u>
Du in kènè hakè	1	1
.....	1	1
Du san da	1	1
.....	1	1
Du sùrù da	1	1
.....	1	1
<u>Jaabi</u>	1	1
Du kènè hakè ye	1	1
A san da kèra	1	1
A sùrù da kèra	1	1

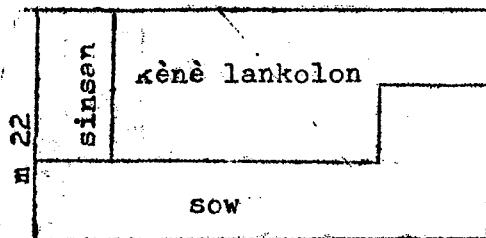
N A A N I . J O L E N

Bakùrù y'a ka foro feere mètrè kènè kelen dàrùmè 2. Foro in jù jan ye m215 ye, a jù surun ye m146 ye. A' ye foro in kènè hakè jate, k'a feere da jate.

(27)

i ka du ye naani jùlèr ye. A jù jan ye mètrè 34.
a jà surun ye m² 22 ye. A' ye du in kènè hakè
te.

ye m² 128 minè. Bagarw ka sinsan ye m² 48 min-
ye kènè minènenw jate, ka kènè lankolon tè hakè
te.

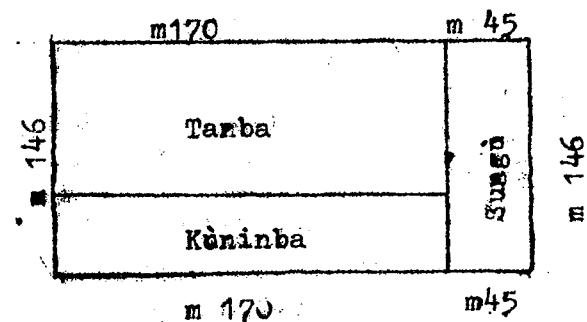

ye Tamba ka foro kènè hakè jate,

kòniba ta jate,

Sungò ta jate.

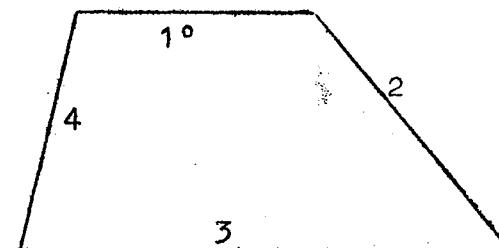
kù, ka foro saba ninun hafolen kènè hakè jate.

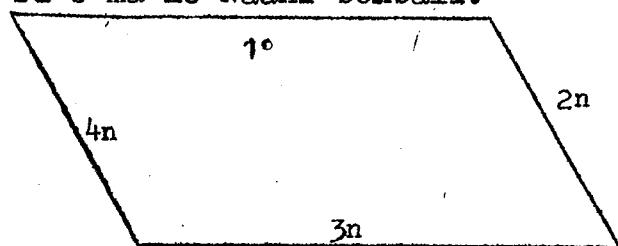
KERE NAANI TOW

Kèrè naani tòw filè, nin ye/:

Nin ye Mamuru ka nakù ye, kèrè naani don fana.
 A kèrè fòlù ni sabanan ye ci bènbaliw ye,
 nka flanan ni naaninan ti ci bènbaliw ye.
 A bè fà o ma ko naani fle bènbalí.

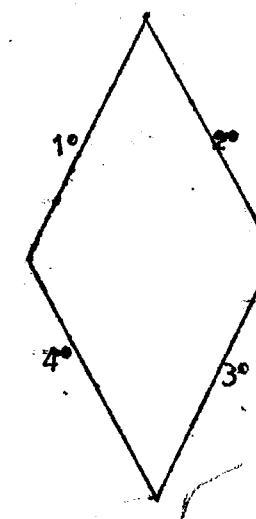
Nin ye Musa ka nakù ye. Kèrè naani don fana.
 Kèrè fòlù ni sabanan ye ci bènbaliw ye :
 flanan ni naaninan ye ci bènbaliw ye fana.
 A bè fà o ma ko Naani bènbalí.

Nin ye Sablen ka nakù ye. Kèrè naani don.
 A kèrè naani bée kènyènen don. Kèrè fòlù ni saban
 ye ci bènbaliw ye, kèrè flanan ni naaninan ye ci
 bènbaliw ye fana.
 A bè fà o ma ko Naani kènyènen.

(29)

Naani kènyènen cilén filè nin ye :

D A K U N W

NYE 1 Ciw kè cogo foro kònà

2 Selekekew

3 Kèrè sabaw

11 Kèrè naaniw

14 Foro lamini jate cogo

18 foro kènè hakè jate cogo

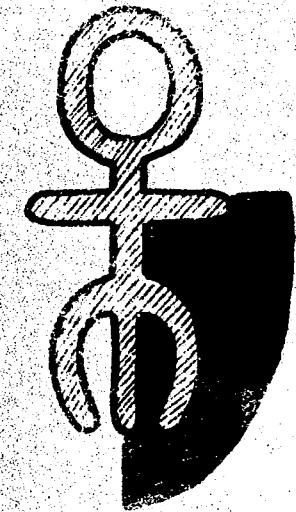
25 Kènè hakè jate nyiniw

**

MAAYA DONNTYA DA

KESU 159. BAMAKO

MALI

AN KA
BAMANAN KAN
SEBEN

FARI NYENA JE NI FAAMUYA

BAARA KELAW KA

SIGINTI KALAN SEBEN